

Обележен Дан Војнобезбедносне агенције – 12. новембар

Одговор новим изазовима

Нови Закон о ВБА и ВОА представља корак даље у регулисању и контроли рада војних служби безбедности. Он је пре свега одговорио новим безбедносним околностима истичући важан принцип ефикасности служби у условима измењеног безбедносног окружења и остваривања интереса националне безбедности Србије. Према јавности, односно грађанима, што је такође важно, обезбедио је примену највиших стандарда заштите људских права у примени посебних поступака и мера.

Овогодана Дана Војнобезбедносне агенције – 12. новембра, у Дому гарде у Топчидеру приређен је пријем коме су присуствовали премијер Мирко Цветковић, министар одбране Драган Шутановац, министар унутрашњих послова Ивица Дачић, посланици Народне скупштине, министри у Влади Србије, директор полиције Милорад Вељовић, директор БИА Саша Вукадиновић, представници дипломатског и војнодипломатског кора, Министарства одбране и Војске Србије, Српске православне цркве и културног и јавног живота.

Присутне је поздравио директор Војнобезбедносне агенције Светко Ковач, преносећи најпре честитке председника Србије Бориса Тадића. Он је подсетио да се 12. новембар обележава као Дан ВБА јер је тог датума 1839. године донет Војни закон Кнежевине Србије.

Сто седамдесет година након тога, у октобру 2009, Србија је први пут добила закон о војним службама безбедности, који је урађен у складу са садашњим светским стандардима и препорукама, рекао је Ковач и истакао да су овим законом створени услови за успостављање нормативно-правног оквира рада војних служби.

Он је истакао и резултате у области избора, оспособљавања и усавршавања кадра и унапређења оперативно-техничке и функционалне способности Војнобезбедносне агенције.

Са пријема у Дому гарде у Топчидеру

Снимио Д. БАНДА

Агенција је у 2009. години успешно извршавала задатке безбедносне и контраобавештајне заштите Војске и Министарства одбране, посебно у Копненој зони безбедности, затим задатке који се односе на супротстављање организованој криминалној делатности и корупцији и задатке у оквиру сарадње са Хашким трибуналом.

Директор ВБА Светко Ковач посебно је истакао да је реорганизацијом реформских циљева и ефикасним извршавањем задатака, ВБА постала модерна служба спремна да одговори променљивим безбедносним изазовима у интересу свих грађана Србије.

Улога и задаци

Војнобезбедносна агенција део је безбедносно-обавештајног система Министарства одбране, а уједно и део безбедносно-обавештајног система Републике Србије. Надлежна је за безбедносну и контраобавештајну заштиту система одбране. Иако се налази у саставу Министарства, има статус правног лица и самосталног корисника буџетских средстава.

Подмлађивање кадра

Кадру, као једном од најзначајнијих ресурса сваке службе безбедности, у Војнобезбедносној агенцији посвећује се посебна пажња. У том сегменту неке појаве, као што су затвореност, наслеђена структура и избор кадра искључиво из система одбране, већ су током досадашњег реформског процеса постале, по свој прилици, прошлост.

Разговор са пуковником Дејаном Јанковићем из ВБА даје основа за такво уверење.

– Од великог броја заинтересованих кандидата, у току ове године примљено је десет из цивилства, чиме је промењен досадашњи начин заснивања радног односа у ВБА – каже Јанковић. – Ова лица су од јуна у нашој агенцији и распоређена су углавном на оперативне дужности. Ради се о младим и високообразованим лицима са различитих факултета, који су у поступку пријема морали да задовоље опште и посебне услове. Поред захтева за одличним успехом у току студирања, будући оперативци ВБА морали су да покажу и одговарајуће психофизичке способности – истиче пуковник Јанковић.

Овакав вид пријема у ВБА је, према речима нашег саговорника, „само почетак процеса промене структурног односа официра и цивила“.

– Када се говори о броју цивила, он је са неких два до три процента на почетку реформе војне службе безбедности, нарастао на око 20 одсто, са тенденцијом даљег раста. До краја 2010. године, када би требало да се заврши процес реформе, планиран је пријем већег броја цивилних лица, различитих образовних профила – каже Јанковић.

У протеклих шест месеци ови новопримљени „безбедњаци“ стекли су увид у структуру Министарства одбране и Војске Србије и специфичне односе који су својствени за војну средину. Поред тога, десетак младих стручњака морало је да надогради своја знања кроз едукациони процес који се односи на послове и задатке које ВБА реализује у систему одбране.

– Постигнути резултати у досадашњем периоду уверили су нас у адекватност оваквог начина пријема кадра. Младе колеге исказале су велику жељу и интересовање за обављање изузетно тешких и специфичних задатака. Тиме су отворили врата за пријем нових лица са различитих факултета, који имају афинитета и способности за рад у Агенцији.

Пуковник Дејан Јанковић додаје да се, за разлику од ранијег периода када је едукација припадника ВБА реализована искључиво у земљи, сада тај процес реализује и у иностранству у виду различитих облика усавршавања.

Разговор са Светком Ковачем, директором Војнобезбедносне агенције

Сарадња са Хашким трибуналом један је од приоритета

■ Скупштина Србије усвојила је недавно пакет војних закона, међу којима и Закон о ВБА и ВОА. Које главне промене доноси нови Закон о Војнобезбедносној агенцији?

– Суштинске промене које доноси нови Закон о ВБА и ВОА су јасно дефинисање њихових надлежности, задатака и одговорности, транспарентна разрада овлашћења и процедура за примену посебних поступака и мера у превентивно-оперативне и у сврхе вођења судског поступка, јачање механизма надзора и контроле над радом војних служби безбедности.

Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије из децембра 2007. године регулисао је механизме управљања, координације и контроле рада безбедносно-обавештајних служби Србије. На основу овог закона требало је донети посебне законе који ће детаљније уредити законски оквир деловања служби.

Управо због тога Закон о основама уређења служби безбедности и Закон о ВБА и ВОА чине једну целину.

Законом о ВБА и ВОА одређене су надлежности служби, њихова овлашћења и процедуре за одобравање и примену посебних поступака и мера.

Начин на који је регулисана примена посебних поступака и мера и његова имплементација у пракси представља најосетљивији део нормативног уређења и функционисања служби. Сматрам да је ово питање решено у складу са светским стандардима и савременим обавештајно-безбедносним потребама система одбране Републике Србије.

■ Шта је суштина тих решења?

– Значајно је да су посебни поступци и мере, као и процедура за њихово одобравање, примену и трајање на транспарентан и јасан начин наведени у овом закону.

Основни задатак ВБА је превентивно деловање, односно откривање претње и њено спречавање. Због тога је примена посебних поступака и мера усмерена на превентивно-оперативни рад.

У оперативном смислу посебни поступци и мере су незаобичајно средство за сузбијање и отклањање претњи националној

Агенција је у процесу реформе од 2002. године, тако да су многе ствари у раду промењене и пре недавног усвајања *Закона о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији*.

Тако, на пример, војне службе су измештене из Генералштаба Војске Србије и део су Министарства одбране, ВБА нема полицијска овлашћења, осим малог броја овлашћења за одређена кривична дела (тероризам, шпијунажа и организовани криминал), а раздвојене су контраобавештајна и војнополицијска функција, тако да служба безбедности не руководи војном полицијом.

У ономе на шта је јавност посебно осетљива, а то су мере надзора, знатан помак учињен је још раније и мере надзора примењују се искључиво по налогу суда. Раније су то одобравали министар одбране и начелник Генералштаба.

Посебну важност имају два тела чијим је увођењем осетно унапређен рад служби безбедности.

Савет за националну безбедност креира безбедносну политику и на основу тога усмерава и усклађује рад служби безбедности. Разматрањем обавештајно-безбедносних процена, одређивањем приоритета и давањем смерница за рад у заштити националних интереса, Савет за националну безбедност истовремено управља службама и контролише њихово деловање.

Одсуство потребног нивоа координације рада безбедности решено је законом из децембра 2007. када је формирано друго важно тело, а то је Биро за координацију служби безбедности. Он усклађује оперативне активности служби, спречава да се оне ангажују на истом задатку без потпуне координације и дефинисања међусобних обавеза, а тиме се спречава сукоб и ривалитет међу службама. Све нејасноће разрешава Биро и даје оперативне задатке. У Бироу су људи из служби, а њиме руководи секретар Савета за националну безбедност.

безбедности, односно безбедности од значаја за одбрану наше земље.

На основу тако прикупљених података, ВБА анализира и процењује угроженост система одбране и предузима одређене мере, а информације и процене доставља доносиоцима одлука.

Такође, значајно је напоменути да је у односу на примену посебних поступака и мера постигнут оптималан склад и равнотежа између оперативности и ефикасности њихове примене, с једне стране, и интереса и заштитености људских права, с друге стране. Наравно, налог за примену тих мера даје овлашћени судија Врховног касационог суда.

■ *Може ли ВБА примењивати посебне поступке и мере за потребе судског поступка?*

– Војнобезбедносна агенција може примењивати посебне поступке и мере и за потребе судског поступка и то само за најтежа кривична дела тероризма, организованог криминала, шпијунаже, ратног злочина, корупције и то по одлуци надлежног суда. Зависно од врсте дела на основу налога Окружног суда, Специјалног суда или Суда за ратне злочине. И овде су прецизиране процедуре за одобравање, примену и коришћење резултата примене надзора.

■ *Какве су Ваше процене актуелних безбедносних претњи и степена угрожености система одбране?*

– Активном сарадњом са службама безбедности Републике Србије, Агенција настоји да да пун допринос укупној безбедности грађана. Извршавању свакодневних задатака ВБА долази до врло осетљивих података о могућем угрожавању МО и ВС.

Наш приоритет је безбедносна и контраобавештајна заштита МО и ВС, посебно јединица у Копненој зони безбедности, откривање и спречавање организоване криминалне делатности усмерене према МО и ВС, реализација задатака у оквиру сарадње са Хашким трибуналом, откривање и спречавање других претњи које могу угрозити безбедност припадника Министарства и Војске.

Спортско такмичење

Поводом Дана ВБА реализовано је спортско такмичење организацијских јединица у стрељаштву, стоном тенису и малом фудбалу. Поред тога организован је и турнир у малом фудбалу на коме су учествовале екипе безбедносно-обавештајног система Министарства одбране. По завршетку такмичења првопласираним екипама и најбољим појединцима пригодне награде и признања уручио је директор ВБА Светко Ковач.

Завештање органа и добровољно давање крви

У оквиру обележавања Дана ВБА у Војномедицинској академији спроведена је акција добровољног завештања органа и давања крви припадника ВБА из гарнизона Београд. Том приликом шест припадника ВБА добровољно је завештало органе, а 23 је добровољно дало крв.

Посланици Скупштине Србије усвојили су 26. октобра *Закон о Војнобезбедносној (ВБА) и Војнообавештајној агенцији (ВОА)*, којим се прецизно одређују надлежности војних служби безбедности и њихово место и улога у безбедносно-обавештајном систему Србије и Министарства одбране.

Промене безбедносног амбијента на глобалном, регионалном и националном плану, где преовладавају невојне и недржавне претње безбедности, основна су одлика измењених околности у којима војне службе раде. У том смислу нови *Закон* у потпуности је усклађен са савременим безбедносно-обавештајним потребама од значаја за одбрану и представља значајан допринос остваривању интереса националне безбедности Србије.

■ *Завршетак процеса реформи ВБА планиран је за 2010. годину. Докле се стигло у том процесу?*

– Ако погледамо резултате досадашњих реформи можемо бити задовољни. Заокружен је нормативно-правни оквир са модерним решењима која омогућавају ефикасан и оперативни рад ВБА. Агенција је организована тако да ефикасно штити систем одбране. У кадровској области, као најосетљивијем сегменту реформи, спроведене су суштинске промене у односу на пријем и оспособљавање новог кадра. Од почетка реформи примљено је око 70 посто новог кадра Агенције. Скоро 20 посто Агенције чине цивилна лица, а очекује се њихов пораст у наредном периоду. Око 42 посто припадника ВБА завршило је последипломско усавршавање. Постигнут је велики напредак у опремању савременим оперативно-техничким средствима. У 2010. години планирамо да преиспитамо и доградимо реформска решења чиме бисмо практично завршили процес реформе ВБА.

■ *Можете ли да нам потврдите да данас нико од припадника Војске и Министарства одбране не помаже и не учествује у скривању Ратка Младића. Да ли је потрага за њим приоритет ВБА?*

– Ангажовање ВБА на извршавању задатака у оквиру сарадње са Хашким трибуналом један је од наших приоритета. На основу досадашњих резултата рада можемо тврдити да се нико од хашких оптуженика не крије у објектима који су под контролом Министарства и Војске и да нико од припадника МО и ВС на било који начин не учествује у скривању лица оптуженог пред Хашким трибуналом.

Све податке и индиције пажљиво проверавамо и на основу тога дајемо процене и предузимамо мере. Постоји добра координација између служби безбедности, њихова добра функционална узваност и редовна размена информација. Постојећи закони и одлуке Владе обавезују све државне органе да се у оквиру своји надлежности ангажују на проналажењу лица оптужених пред Хашким трибуналом.

Поред тога што ће обезбедити побољшање рада војних служби безбедности, *Закон* ствара услове за рационалну употребу ресурса и брзину размене информација, како при њиховом прикупљању, тако и аналитичком обрађивању.

Да је *Закон* рађен по највишим стандардима, уз поштовање достигнутог нивоа демократизације савременог друштва, потврђује одређивање за функционално оптималне механизме и процедуре, уз имплементацију највиших стандарда заштите људских права у примени посебних поступака и мера.

Дограђене одредбе штите приватност грађана јер су предвиђени савремени механизми за прикупљање података, који су усклађени са највишим међународним стандардима заштите права на приватност. Постигнута је равнотежа између, с једне стране, интереса оперативности и ефикасности примене мера и, с друге стране, заштићености људских права.

Одредба *Закона* каже да „ВБА има право на добијање информација и од телекомуникационих оператора о корисницима њихових услуга, обављеној комуникацији, локацији са које се обавља и других података од значаја за резултате примене посебних поступака и мера”, али само док постоје разлози за примену таквих мера.

Будући да су грађани увек склони да штите демократску тековину заштите приватности, треба нагласити да примени мера надзора, као најосетљивијем делу, претходи велики број других мера и тек уколико се њима не реши проблем, а постоје основи сумње, предлаже се примена мера надзора. То значи да се мере надзора примењују само у случају када се проблем не може решити применом стандардних метода и средстава.

Овде је битно истаћи и принцип соразмерности, који подразумева да се мере примењују према најмањем броју лица. Значи, ако је неко лице мета, то не значи да ће се надзор примењивати према свим лицима која су с њим у контакту већ према најмањем броју.

Доследна примена законских решења у овом делу искључује могућности злоупотребе. Наиме, постоје јасне процедуре – од покретања предлога, одобравања, издавања налога примене и експлоатације мера, начина коришћења и чувања резултата – тако да је злоупотреба тешко могућа. У предвиђеном систему контроле готово је немогуће да цело систем затаји и да дође до злоупотреба. Уз то, техничка средства су таква да је увек могуће остварити увид не само у то које су мере актуелне него и које су раније примењиване.

Генерални инспектор

Значајна новина у *Закону о ВБА и ВОА* је успостављање додатног начина демократске контроле рада служби, увођењем институције Генералног инспектора. То је допунски начин контроле јер обавештајну и контраобавештајну службу већ контролише Народна скупштина непосредно и преко свог Одбора за одбрану и безбедност, затим председник Републике, Влада, Савет за националну безбедност, министар одбране и јавност.

Закон прописује да су директори тих служби обавезни да редовно достављају извештаје, информације и процене од значаја за безбедност – председнику Србије, министру одбране и начелнику Генералштаба ВС.

Генерални инспектор имаће мандат од пет година, а постављаће га Влада Србије, на предлог министра одбране и уз мишљење Савета за националну безбедност.

Кандидат не сме бити члан политичке странке нити обављати другу функцију, а у раду ће бити одговоран министру одбране. По потреби, а најмање једном годишње, Генерални инспектор подносиће извештај о спроведеној контроли надлежном скупштинском одбору.

Основни задаци инспектора биће надзирање примене начела политичке, идеолошке и интересне неутралности ВБА и ВОА, законитости примене посебних поступака за тајно прикупљање података, трошења буџетских средстава и давање мишљења о нацртима закона и других прописа из надлежности тих служби.

Унутрашња контрола

Унутрашња контрола је и раније постојала као механизам директора једне или друге војне службе, преко кога он контролише да ли у оквиру службе постоје злоупотребе. Унутрашњу контролу чине оперативци, правници, психолози и други експерти који својом стручношћу и професионалношћу ту институцију чине компетентном и ефикасном у откривању и спречавању злоупотреба у оквиру агенције.

Посебно значајни су механизми повезани унутрашње контроле са механизмима спољашњег надзора. Сваки припадник Агенције може без страха од последица да се обрати било ком органу спољашње и унутрашње контроле и да укаже на евентуалну злоупотребу.

И одредбе новог *Закона* омогућавају да Унутрашња контрола помогне челним људима служби да контролишу поштовање процедура и законитост у раду својих потчињених. Начелник Унутрашње контроле потчињен је директору ВБА или ВОА и, према *Закону*, имаће право да сваког припадника служби подвргне безбедносној или провери знања, психофизичких способности па чак и полиграфском тестирању.

Имајући у виду нови *Закон* у целисти, може се оценити да он

сигурно представља корак даље у регулисању и контроли рада војних служби безбедности. Пре свега, одговорио је новим безбедносним околностима истичући важан принцип ефикасности служби у условима измењеног безбедносног окружења и остваривања интереса националне безбедности Србије. Према јавности, односно грађанима, што је такође важно, обезбедио је примену највиших стандарда заштите људских права у примени посебних поступака и мера.

Међутим, имајући сазнања из прошлости, јавност ипак зазире и даље има убеђење да се мере тајног надзора примењују неселективно и изван уређеног система, и то је један од разлога неповерења у службе које примењују те мере.

Зато је доследна демократска и цивилна контрола подједнако у интересу и грађана и служби, јер се тиме смањује степен неповерења, а то у крајњој линији јача процес демократизације једног друштва и приближава га достигнутим стандардима у земљама развијене демократије. ■

Раденко МУТАВЦИЋ